

Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului
Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului
Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca
Biroul pentru catehizare parohială

Rugăciunea în Biserica Ortodoxă

File catehetice despre rugăciuni la diferite trebuințe

Programul catehetic anual dedicat perioadei Postului Mare
Întocmit cu binecuvântarea *IPS Andrei Andreicuț, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului și Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului,*
de către *pr.lect.univ.dr. Liviu Vidican-Manci* de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca

Cluj-Napoca
2022

1. Cartea de rugăciuni în Biserica Ortodoxă

Introducere în subiect

În Biserica Ortodoxă cartea în general și cea de rugăciuni în special joacă un rol fundamental. În cele două milenii de Creștinism, oamenii Bisericii s-au folosit de tehnicile și instrumentele de scris ale timpului lor, de la foițele de papyrus și sulurile de pergament, la manuscrisele pe hârtie și până la cărțile tipărite după invenția lui Johannes Gutenberg. Se spune că trei religii pot fi numite ale Cărții: Iudaismul, Creștinismul și Islamul. Dacă pentru iudei și musulmani cele mai importante cărți sunt Tora și Coranul, pentru creștini este Sfânta Scriptură. Pentru creștinii ortodocși Sfânta Scriptură este izvorul, argumentul pentru toate cărțile duhovnicești apărute pe parcursul veacurilor. Rugăciunile din Vechiul și Noul Testament, revelațiile consemnate acolo au constituit și constituie motive pentru rugăciunile ce sunt adunate în ceea ce se cunoaște drept „Carte de rugăciuni”.

Expunere și argumentare

În această cateheză, care deschide programul: „Rugăciunea în Biserica Ortodoxă. File catehetice despre rugăciuni la diferite trebuințe”, ne vom apropia de cărțile de rugăciuni prezente în viața unui creștin ortodox, respectiv vom încerca o explicație teologică a unor rugăciuni foarte folosite pentru omul contemporan: rugăciunea părinților pentru copii, rugăciunea soților, rugăciunea pentru vrăjmași, rugăciunea pentru duhovnic. Fiecărei rugăciuni i se va aloca spațiul unei cateheze.

În ceea ce privește subiectul prezentei cateheze, știm că în Biserica de rit răsăritean avem două categorii de cărți de cult, folosite pentru uzul comun, în cultul comunitar (săvârșirea sfintelor slujbe: Sf. Liturghie, Vecernia, Utrenia, Sfinte Taine etc), respectiv de uz privat, folosite de fiecare creștin în parte.

Prima categorie de cărți are două caracteristici: o parte dintre texte sunt folosite exclusiv la altar, deci de către preot, o altă categorie la strană, de către cântăreți. Cele mai folosite cărți de către preot sunt: Liturghierul și Molitfelnicul, în timp ce la strană avem mult mai multe: Ceaslov, Psaltire, Catavasier, Minei, Triod, Octoihul Mare, Penticostarul etc.

Dintre toate aceste cărți, Ceaslovul și Psaltirea pot fi întâlnite și în casele creștinilor. Alături de acestea vom putea găsi, și bine ar fi să fie în fiecare casă ce se numește ortodoxă, Cartea de rugăciuni.

În cele ce urmează vom face o descriere a Ceaslovului, Psaltirii și Cărții de rugăciuni, cărți de căpătâi pentru a putea rezista în furtuna veacului. Totuși, nu putem pleca la drum fără a întreba Sfânta Scriptură, respectiv Sfinții Părinți, care este rostul rugăciunii și efectul rugăciunii? Cu alte cuvinte, la ce folosesc toate aceste cărți pe care le-am invocat?

Unul dintre cele mai importante argumente pentru rugăciune este faptul că Însuși Mântuitorul Iisus Hristos se ruga: „Iar El se retrăgea în locuri pustii și Se ruga.” (Luca 5, 16)

Imaginea Domnului Hristos, care se retrage în liniște, adesea, pentru a se ruga, avea să devină icoana creștinului ce și-a înțeles rostul în această lume. În predica de pe munte, Mântuitorul mai spunea: „tu însă când te rogi, intră în camera ta și, închizând ușa, roagă-te Tatălui tău, Care este în ascuns, și Tatăl tău, Care vede în ascuns, îți va răsplăti ție.” (Matei 6, 6) Cu alte cuvinte, starea de rugăciune este un proces ce are nevoie de împlinirea componentei fizice, materiale, spațiale dar și de întreaga atenție a rugătorului. Rezultatul este „răsplătirea” dată de Tatăl.

Textele sfinților părinți abundă cu privire la rugăciune. Sfântul Ioan Carpatiul spunea: „Dacă te încălzești pururea cu rugăciunea și cu harul dumnezeiesc, îți va zice dumnezeiasca Scriptură ca unuia ce ai îmbrăcat armele luminii: *Haina ta este caldă, căci vrăjmașii tăi s-au îmbrăcat cu rușinea și cu întunecimea tartarului ca și cu o manta captușită* (Ps. 108, 19). ... Focul rugăciunilor către Dumnezeu și sfânta meditație a cuvintelor Duhului să ardă pururea pe altarul sufletului tău.” (Ioan Carpatiul, IV, 131-132)

Dar cum să ne rugăm dacă nu știm ce să spunem? Chiar Sfinții Apostoli au cerut, în urma magistralelor cuvinte rostite de Hristos despre rugăciune, să fie învățați să se roage. Atunci, Domnul i-a învățat rugăciunea „Tatăl nostru” sau rugăciunea domnească. Acest episod este exemplul clar că avem nevoie ca oameni să fim învățați. Copilul când se naște moștenește de la părinți morfologia și alte trăsături chiar predispoziții, dar în niciun caz nu moștenește cunoștințele înmagazinate de părinți. Deci el trebuie să treacă printr-un proces personalizat de educație. La fel se întâmplă și cu rugăciunea, pentru a o face corect și cu folos trebuie să fim învățați. Cartea de rugăciuni este un foarte folositor îndrumar spre cea mai înaltă rugăciune la care poate ajunge omul.

Am reținut că un creștin ar trebui să aibă la micul său altar domestic, în locul său de rugăciune Cartea de rugăciuni, Ceaslovul și Psaltirea, dar mai ales Cartea de rugăciuni. Dacă Ceaslovul și Psaltirea sunt folosite și în cultul public, Cartea de rugăciuni e un mic „molitfelnic” al credinciosului. În această carte se găsesc rugăciuni la felurite trebuințe. Trebuie să precizăm că Ceaslovul este folosit cu precădere de către laici pentru a citi rugăciunile de dimineață și de seară, respectiv anumite acatiste sau paraclisele Maicii Domnului. De asemenea, Psaltirea se citește cu binecuvântarea duhovnicului și după o rânduială specială. Să spunem că cele două cărți, pentru a putea fi folosite corespunzător, au nevoie de îndrumare de specialitate, de un suport pe care, la cererea credinciosului, preotul îl poate pune la dispoziție. În ceea ce privește cartea de rugăciuni, e foarte important să reținem următoarele aspecte:

- a) Să folosim cărțile de rugăciuni care au binecuvântarea episcopului. Binecuvântarea ierarhului este garanția autenticității cărții. Biserica are o rânduială foarte clară a rugăciunii, prin urmare caută să descurajeze orice formă de mutilare prin texte ce-l îndepărtează pe creștin de la duhul lui Hristos. Cărțile

de rugăciune „garantate” de întâistătorul unei Episcopii sunt cărțile pe care trebuie să le căutăm și să le avem. De unde știm că o carte are binecuvântare? Pe pagina a doua, după ce deschidem cartea, unde este consemnat „Carte de rugăciuni”, putem observa și textul „tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte (Numele Ierarhului) Andrei (în cazul Clujului)...”.

- b) Cartea are un cuprins pe care trebuie să-l vizităm. Așa vom putea găsi rugăciuni la diferite trebuințe, foarte folositoare. Pentru a fi mai eficienți în demersul nostru duhovnicesc e potrivit să-l consultăm pe părintele duhovnic. Acesta ne va putea spune dacă e potrivit sau nu să citim anumite rugăciuni. Când spunem potrivit, ne referim exclusiv la starea noastră din acel moment. Duhovnicul cunoscându-ne poate găsește mai potrivite alte rugăciuni decât cele la care ne-am gândit noi. Deci, a nu se înțelege că este vreo rugăciune care nu e bună de citit, ci doar că pentru anumite stări sufletești se cer „vitamine duhovnicești” speciale.
- c) Cărțile de rugăciuni au îndrumări foarte prețioase. Vom găsi, încă din prima pagină precizări, de cele mai multe ori cu cerneală roșie, cum ar fi: Rugăciunile începătoare (Împărate ceresc..., Preasfântă Treime..., Tatăl nostru); „rostește Doamne miluiește de 3 ori”, „acum fă o închinăciune”, „o metanie” etc. Toate îndrumările date au rolul de a-l ajuta pe credincios să rămână într-o rânduială care îi este foarte utilă.

Deschideri și aplicare la context

Rolul cărții de rugăciuni este foarte important. Prin cartea de rugăciuni reușim să ne menținem într-un program. Ne putem deschide ziua și apropia de somn având cartea lângă noi. Așa vom rosti rugăciunile de dimineața și rugăciunile de seara la care vom adăuga rugăciune la trebuința fiecăruia: soții unul pentru altul, părinții pentru copii, credincioșii pentru părintele duhovnic, pentru cei care ne amărăsc și ne vrăjmășesc s.a.m.d.

Ce spunem în rugăciune?

E o întrebare foarte importantă. E bine să știm cum să ne adresăm lui Dumnezeu, iar cartea de rugăciuni, prin organizarea rugăciunilor chiar acest aspect ne învață. Sfântul Ioan Scărarul spunea ucenicilor săi: „Înainte de toate să punem pe hârtia rugăciunii noastre o mulțumire sinceră. În al doilea rând, mărturisirea și zdrobirea sufletului întru multa simțire. Apoi să facem cunoscut Împăratului toată cererea noastră. Chipul mai înainte arătat al rugăciunii noastre e cel mai bun, precum s-a spus unui frate oarecare de către Îngerul Domnului. ... Nu face pe deșteptul în cuvintele rugăciunii tale! Căci gânguritul simplu și nemeșteșugit al copiilor a înduioșat pe Tatăl lor cel din ceruri.” (Sf. Ioan Scărarul, IX, 331-333)

În zilele noastre, când pătura tânără a societății este într-o alergare continuă, se poate apela și la resurse disponibile pe Internet. Dar să fim atenți! Nu trebuie să selectăm rugăciuni de oriunde și, în niciun caz, nu ne vom lăsa atrași de titluri senzaționale. Rugăciunile nu au titluri de scandal, nu au titluri de marketing. Prin urmare, dacă, în caz

de forță majoră, nu reușim să ne rugăm din cartea de rugăciuni și dorim ca pe mașină să ascultăm rugăciunile de dimineață sau de seară, vom apela fie la doxologia.ro, fie la renașterea.ro, iar de pe YouTube vom accesa doar înregistrările care corespund cu ceea ce ne oferă cartea de rugăciuni. Și aici de preferat este să alegem canalul YouTube, Doxologia sau TrinitasTV și să selectăm „rugăciunile dimineții”¹ și „rugăciunile serii”².

Testul rugăciunii

Înainte de a încheia această cateheză să vedem dacă putem testa calitatea rugăciunii pe care o facem. Barometrul unei rugăciuni bine făcute trece prin cuvintele Sfântului Simeon Metafrastul care spunea: „Dacă nu împodobesc rugăciunea noastră smerita cugetare, simplitatea și bunătatea, rugăciunea aceasta sau mai bine zis păruta rugăciune prea puțin ne poate folosi. Și nu spunem aceasta numai despre rugăciune, ci și despre orice osteneală și strădanie și orice lucrare săvârșită de dragul virtuții.” (Sf. Simeon Metafrastul, V, 248-249).

Cateheza următoare, ca o completare, dar și ca indicare a zenitului rugăciunii obișnuite va pune în prim plan, rugăciunea inimii și importanța ei pentru viața credinciosului.

Să nu uităm: *Astfel este firea rugăciunii: îl înalță pe om de pe pământ la cer, și trecându-l peste tot ce este ceresc, și peste tot numele și înălțimea și vrednicia, îl înfățișează pe acesta lui Dumnezeu Însuși, Care este mai presus de toate*³.

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=b-2vfnfUu44>; <https://www.youtube.com/watch?v=xu9NulPiNv4>, accesat 16.02.2022.

² <https://www.youtube.com/watch?v=gZFLnlGdRX0>, <https://www.youtube.com/watch?v=q1eQiXVm8qM>, accesat 16.02.2022.

³ Sfântul Grigorie Palama, *Omilii*, I, trad. de Pr. Roger Coresciuc, ed. Doxologia, Iași, 2019, p. 34 (Omilia II:4).

2. Rugăciunea inimii

(Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!)

Introducere în subiect

Cartea de rugăciuni ne ajută să stăm într-o rânduială, într-un program încadrat în anumite intervale orare. Ne rugăm dimineața, seara, spunem un acatist, o rugăciune specială, toate acestea le găsim în carte și altele asemenea. Mai presus de rugăciunile comune este rugăciunea inimii. Această rugăciune e cunoscută în tradiția ortodoxă drept rugăciunea lui Iisus și se concentrează pe chemarea numelui Domnului Hristos: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă.” Dar ce este această rugăciune? De ce are o importanță atât de mare în mediile monahale? Poate fi rostită și de oamenii de rând? Este o metodă anume de invocare a acestei rugăciuni?

Rândurile care urmează ne vor ajuta să clarificăm, pe cât posibil, aceste întrebări.

Expunere și argumentare

Rugăciunea inimii este direct legată de ceea ce se cunoaște în lumea teologică drept „isihasm”. Cuvântul de origine este grecesc și înseamnă liniște. Isihasmul, așa cum ne spune părintele profesor Ioan Ică Jr., are două accepțiuni, retragerea de lume pentru a dobândi liniștea exterioară și intrarea în străfundurile ființei pentru a dobândi liniștea interioară. Aceasta este înțelegerea spirituală, duhovnicească. Dar, isihasmul comportă un adevărat sistem de reînnoire teologică cu originile în secolele XIII-XIV unde numele Sfântului Grigorie Sinaitul și al Sfântului Grigorie Palama înseamnă dezvoltarea și precizarea metodei de rugăciune, respectiv „sinteza filosofico-teologică”⁴

A doua renaștere, pe care o numim „neoisihasm”, este marcată în Moldova de prezența Sfântului Vasile de la Poiana Mărului, a Sfântului Paisie Velicicovsky sau Cel Mare în secolul al XVIII-lea. Acest curent are o strânsă legătură cu apariția scrierilor filocalice, colecții de text care au ca nucleu rugăciunea lui Iisus. Sfântul Vasile la început apoi Sfântul Paisie ne oferă, chiar dacă în slavonă, pentru prima dată textul filocalic. De ce era importantă această colecție? Pentru că textele au ajutat la revigorarea vieții duhovnicești. Au fost ghidul spre o viață monahală autentică, bazată pe rugăciune ca străjer al minții. Paza minții, în războiul duhovnicesc este cea mai importantă, deoarece gândurile sunt cele care vin înainte de păcat, iar păcatul este înfăptuirea gândurilor păcătoase.

Iată un text relevant: „Un frate întrebă pe avă Agaton: *Spune-mi avă: Ce e mai mare, osteneala trupească sau păzirea minții?* Și a zis: *Asemenea este omul, unui pom. Deci osteneala trupească sunt frunzele, iar păzirea celor din lăuntru este rodul. Drept aceea, fiindcă, după Scriptură, tot pomul care nu face rod bun se taie și se aruncă în foc’ (Matei VII, 19), e vădit că*

⁴ VASILE DE LA POIANA MARULUI, *Introduceri în rugăciunea lui Iisus*, trad. IOAN ȘI MARIA-CORNELIA ICA JR., Deisis, Sibiu, 2009, pp. 300–301.

toată sîrguința noastră are în vedere rodul, adică păzirea minții. Dar e nevoie și de acoperământul și de podoaba frunzelor, care sînt osteneala trupească. Să ne minunăm cum acest sfînt s-a rostit împotriva tuturor celor ce nu au paza minții, zicînd către cei ce se laudă numai cu făptuirea că: *tot pomul ce nu face rod, adică nu are păzirea minți, ci are numai frunze, adică fapte, se taie și se aruncă în foc.* Înfricoșătoare este rostirea ta, părinte! (Din viața lui Ava Agaton)⁵.

Cu alte cuvinte, omul ce dorește să-și valideze faptele bune este invitat să-și țină mintea departe de tumultul gândurilor. Dacă ne întrebăm asupra modalității, ne răspunde Sfântul Pavel: „Rugați-vă neîncetat!” (I Tesaloniceni 5, 17).

Deschideri și aplicare la context

Pentru că întrebarea rezultată din textul Sfântului Pavel i-a frămîntat pe oamenii lui Dumnezeu mult, s-a găsit răspunsul în rugăciunea inimii, „Doamne, Iisuse, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!” Dar este aceasta suficientă? Ne putem baza că odată stăpînită, însușită această rugăciune ne putem desprinde de celelalte?

Sfântul Grigorie Palama aduce o lămurire foarte importantă spunînd: „*Domnul ne învață [și] că deșteptarea la rugăciunea tainică făcută în casele sau în dormitoarele noastre întărește rugăciunea către Dumnezeu făcută în biserici, și că rugăciunea launtrică [săvârșită] în minte, o întărește pe cea săvârșită cu buzele. Căci cel care vrea să se roage numai când vine în biserica lui Dumnezeu, dar nu se îngrijește deloc de rugăciune atunci când este acasă, sau pe drumuri sau în piețe, nu va putea să se roage cu adevărat nici atunci când se află în biserica lui Dumnezeu*”⁶.

Sfântul face o comparație între rugăciunea de acasă și rugăciunea din biserică, respectiv rugăciunea rostită și rugăciunea inimii. Frumusețea cuvintelor Sfântului stă în faptul că subliniază că acestea nu se resping, ci se completează. Izolarea, confiscarea în context, spațiu și motivație a rugăciunii o face să nu fie la fel de puternică, ba e chiar inefficientă. Cel care așteaptă duminica pentru rugăciune, nu se roagă; cel care se roagă doar acasă, nu se roagă; cel care crede că se roagă rostind rugăciunea inimii dar la biserică nu participă, rugăciunea rostită nu o face, nu se roagă.

Cine este cel mai mare dușman al rugăciunii inimii?

Gândul! Ne-a spus-o și Ava Agaton în textul deja citat. Dar care gânduri? Că vorbim de un gând pozitiv sau negativ, acestea devin contestatate ale rugăciunii inimii. Prin urmare același Sfânt Grigorie Palama spunea: „Iar dacă îți vei îndepărta mintea ta de orice cugetare, chiar și bună, și **te vei întoarce întreg spre tine însuși, printr-o atenție permanentă și rugăciune neîntreruptă, cu adevărat vei intra și tu în odihna dumnezeiască și vei dobândi binecuvîntarea [zilei] a șaptea**, contemplându-te în chip

⁵ *Filocalia sau culegere din scrierile sfinților părinți, care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. 7, Nichifor din Singurătate; Teolipt, Mitropolitul Filadelfiei; Sf. Grigorie Sinaitul; Sf. Grigorie Palama, trad. DUMITRU STANILOAE, EIBMBOR, București, 1977, pp. 17–18.

⁶ *Ibidem*, p. 100 (Omilia VII:7).

noetic pe tine însuși și prin tine înălțându-te către vederea lui Dumnezeu. Căci scopul rugăciunii, zice, este răpirea către Domnul”⁷.

În aceste timpuri în care suntem asaltați de informații ce vin de obicei prin intermediul televiziunilor și a internetului, a vorbi despre „odihna dumnezeiască” pomenită de Sfântul Grigorie, nu poate fi privită ca o opțiune, ci ca un imperativ. Odihna duhovnicească este necesară pentru a ne păstra trupurile și mințile sănătoase. Din toate textele pomenite o singură concluzie putem trage, la această odihnă, pace, liniște se poate ajunge doar apelând la rugăciune.

Rugăciunea inimii, rostită în toate momentele în care nu rostim rugăciunile obișnuite sau nu participăm la Sfânta Liturghie, ne umple golurile cauzate de vârtoarea gândurilor. Când o rostim nu ne îngrijorăm că cineva ne vede sau ne aude pentru că o rostim în inima și gândul nostru, iar textul, concentrat pe numele lui Iisus, devine repede un automatism sănătos. Rostind în acest post zilnic, de nenumărate ori, „Doamne, Iisuse, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”, vom constata că tocmai am dobândit un obicei de mare importanță duhovnicească.

Reținem: „scopul rugăciunii, zice, este răpirea către Domnul”⁸.

⁷ *Ibidem*, p. 230 (Omilia XVII:10).

⁸ *Ibidem*, p. 230 (Omilia XVII:10).

3. Rugăciunea părinților pentru copii

Introducere în subiect

Rugăciunea inimii ajută la permanentizarea dialogului cu Dumnezeu. E un ideal atins de cei cu adevărat hotărâți să țină candela inimii aprinsă. Nu avem cartea cu noi, nu avem răgaz, dar mintea și inima, împreună, înalță glasul spre Mântuitorul: „Doamne, Iisuse, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă.” Pomenirea „Numelui” e bucuria, echilibrul și înălțarea noastră. Doar că nu reușim să fim atașați, conectați, concentrați tot timpul. Mai mult decât atât, simțim nevoia să ne rugăm specific, pentru ceea ce considerăm că este foarte important în viața noastră. Printre rugăciunile pe care le facem, rugăciunea pentru copii e foarte importantă. Nu toți știm să ne rugăm pentru ei. Poate fi de neînțeles această afirmație. Chiar nu știe un părinte să se roage pentru copilul lui? La finalul catehezei vom avea ocazia să ne evaluăm propria rugăciune prin raport la ce ne spune Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție.

Expunere și argumentare

În contemporaneitate se vorbește mult despre criza familiei. Românii sunt un popor așezat, care a valorizat familia. Până astăzi putem întâlni familii care locuiesc în aceeași curte și sunt formate din bunici, părinți, nepoți și chiar strănepoți. Doar că, ultimele trei decenii, adăugate la celelalte cincisprezece de comunizare, au adus mutații puternice la nivelul familiei și a raporturilor stabilite între membrii ei. Plecarea, după 1989, a unui număr însemnat de tineri în străinătate a făcut ca țara noastră să aibă unul dintre cele mai ridicate nivele de părăsire a țării de baștină, din Europa și poate din lume și aceasta din alte cauze decât război sau boală. În aceste condiții, părinții rămași acasă au ținut legătura cu fiii și fiicele lor, respectiv cu nepoții, prin canalele de comunicare ce le-au avut la dispoziție, iar cei mai înțelepți dintre ei au devenit suport prin rugăciune.

Pe lângă această realitate dură, a plecării multor compatrioți dincolo de hotare, se poate identifica o creștere a divorțurilor iar prin aceasta o criză sufletească și psihică a copiilor împărțiți între părinții lor. Poate aceasta este cea mai tristă situație la care trebuie să privim și pentru care ar trebui să învățăm să ne rugăm. E important să știm că nu vorbim despre un fenomen singular în istoria omenirii. Sunt multe momente când părinții, îndepărtați de legea lui Dumnezeu, au fost departe de copiii lor, iar Dumnezeu și-a trimis profeții, apostolii sau preoții să-i trezească și să-i readucă pe cale.

Astfel, Sfântul Ioan Botezătorul a avut și acest mandat, magistral, de a-i face pe părinți sensibili față de copiii lor: „Și va merge înaintea Lui cu duhul și puterea lui Ilie, ca să întoarcă inimile părinților spre copii și pe cei neascultători la înțelepciunea dreptilor, ca să gătească Domnului un popor pregătit.”(Luca 1, 17)

Să fii părinte nu e simplu, dar e nobil. Omul are ocazia să guste din puterea lui Dumnezeu, Care a pus în făptura Sa posibilitatea de procreare, de a se face părtaș la

ridicarea neamului omenesc. În același timp, să fii părinte te obligă să fii atent la tine, la cum trăiești, la cum vorbești, la cum te raportezi la cel căruia, din mila lui Dumnezeu, i-ai dat viață. De aceea, Sfântul Apostol Pavel îi îndemna pe părinți: „Și voi, părinților, nu întărați la mânie pe copiii voștri, ci creșteți-i întru învățătura și certarea Domnului”. (Efeseni 6, 4)

Aceasta nu înseamnă că în familie, singura datorie este a părinților față de copii. Copiii la rândul lor sunt datori față de părinții lor cu ascultare, respect și dragoste. Sfântul Pavel are și pentru ei un îndemn: „Copii, ascultați pe părinții voștri în Domnul că aceasta este cu dreptate. "Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, care este porunca cea dintâi cu făgăduința: Ca să-ți fie ție bine și să trăiești ani mulți pe pământ". (Efeseni 6, 1-3) Îndemnul nu e altceva decât o reactualizare a poruncii dumnezeiești date lui Moise. Biserica a rânduit și copiilor o rugăciune care să fie rostită pentru părinții lor.

Deschideri și aplicare la context

Apropiindu-ne de ceea ce am anunțat prin titlul catehezei, constatăm că rugăciunea pentru copii e un îndemn și o datorie a părinților. Orice părinte responsabil o rostește și înțelege ceea ce se impune a fi înțeles.

Rugăciunea pentru copii e asemenea unei hărți care-ți indică cu precizie traseul pe care dorești să-l urmezi, în cazul nostru indicând binele și mântuirea copiilor.

Pentru că sunt foarte mulți părinți tineri, cu precădere mame, care după ce au născut, aproape că-și idolatrizează copilul, vorbind obsesiv despre „copilul meu”, rugăciunea se deschide cu aceste cuvinte: „Doamne Dumnezeule, fiii pe care îi am sunt un dar al bunătății Tale”. Ceea ce simțim pentru copii e dragoste, dar și aceasta e darul Cerului: „Tu ai făcut a se naște din mine un simțământ, care-i face scumpi inimii mele: simțământul dragostei părintești”. Apa vie a acestei rugăciuni îl face pe părinte atent la principala sa misiune față de fiii sau fiicele sale și anume să-și închine copiii lui Dumnezeu. Ce înseamnă acest aspect? Că-i pregătim pentru preoție, pentru călugărie? Ar părea de neînțeles ca toți oamenii să ajungă clerici. Deci, nu credem că acesta e sensul cererii. Îl rugăm pe Dumnezeu să ne binecuvânteze copiii și ne arătăm recunoscători și realiști întorcând darul către Cel care l-a oferit. Deci, închinăm copilul prin educația pe care i-o dăm de a-L iubi pe Dumnezeu și a-I fi supus.

În același timp, rugăciunea ne învață să ne evaluăm puterea, capacitatea de control. Dacă socotim că îi putem ajuta în toate, îi putem proteja de tot răul, ne amăgim. Sunt atâtea momente în care nu suntem împreună cu ei, iar uneori, chiar fiind cu ei constatăm că se accidentează sau suferă fără ca noi să fi putut preveni necazul. Deci rugăciunea zice: „Binevoiește a le fi Părinte; eu sunt un om muritor și fără de ajutorul Tău, nu pot face nimic. Tu, Cel ce dai hrană păsărilor cerului, Cel ce păzești floarea ce răsare în mijlocul stâncilor, Părinte a toată lumea, binevoiește a-i binecuvânta și îngriji și pe copiii mei, pe care mi i-ai dăruit, ca să poată fi fericiți în viața aceasta și în cea viitoare”.

În contemporaneitate, mai mult decât în alte timpuri, mai ales în mediul urban, se pune accentul pe educarea copiilor pentru a avea meserii bănoase. Să ne dorim confortul

copiilor este perfect normal, dar rugăciunea ne invită să înțelegem corect ordinea priorităților. Cu alte cuvinte suntem învățați ce contează înainte de toate. Și ce poate fi mai important decât mântuirea? Ne rugăm pentru a fi ajutați să-i pregătim pe copii pentru Hristos, pentru sănătate sufletească și trupească. Deci textul spune așa: „Ajută-mi a cultiva în ei bunătatea și a-i face folositori, printr-o bună creștere. Dă-le, Doamne, înțelepciune, ca să cunoască și să voiască binele. Dă-le lor comorile cele cerești ale virtuții, că acestea sunt bogății nepieritoare. Nu cer pentru ei, Dumnezeu meu, bogății pământești, care sunt supuse piericiunii, ci Te rog: dă-le lor un trup sănătos și iubitor de osteneală, ca să poată câștiga lupta împotriva relelor vieții”.

O cerere deosebit de importantă este aceasta: „Păzește inima lor de orice alunecare păcătoasă și apără nevinovăția lor”. E importantă în contextul în care noi trăim. Încă din școală, prin diferite mijloace, se încearcă devierea copiilor de la traseul firescului. Dacă, totuși, la școală reușim să-i menținem într-o siguranță fizică și morală, la colț, ca o felină ce-și urmărește prada, stă tentația conținuturilor de pe Internet. În acest context, cu atât mai importantă se dovedește cererea părinților „apără nevinovăția lor”. Mediul virtual, dificil de controlat chiar pentru părinții tineri, e un târâm al nisipurilor mișcătoare. Pe lângă educația ce le-o oferim copiilor noștri, îndemnurile pe care le dăm pentru a evita conținuturile periculoase, totuși, nu avem control absolut. Și atunci, nu are oare sens să-L rugăm insistent și smerit pe Dumnezeu să aibă grijă de nevinovăția sufletului copiilor noștri?

De asemenea, rugăciunea nu face abstracție de legătura copilului cu societatea, cu mediul care-i înconjoară: „Fă, Preabunule Stăpâne, ca să devină fii credincioși ai Sfintei noastre Biserici și cetățeni buni și folositori ai Patriei noastre și să poată binecuvânta numele Tău, în veci. Amin.” Nu e greu să constatăm, că prin aceste ultime cuvinte, Îl rugăm pe Dumnezeu să-i ajute pe copiii noștri să fie oameni responsabili, cu frică de Dumnezeu, dar și cu prosperitate materială. Într-un cuvânt, Îl rugăm pe Tatăl ceresc, să ofere copiilor noștri adevărata bunăstare: bogăția sufletească și materială, în perfectă armonie.

Nu dorim să încheiem fără să încercăm un răspuns la o posibilă întrebare: **Ce fac familiile care nu au copii? Pot rosti această rugăciune?**

Rugăciunea poate fi rostită de orice persoană, fie că e tată, fie că e mamă, fie că nu are această calitate. Când rostim această rugăciune să ne gândim câți copilași sunt în lumea aceasta pentru care nu se roagă nimeni. Copii cu părinți necredincioși, copii abandonați, copii orfani, copii ce nu sunt educați să-L iubească pe Dumnezeu, copii a căror nevinovăție a fost furată s.a.m.d. Pentru toți aceștia se pot ruga familiile care nu au fost chemate să aibă copiii lor trupești, dar sunt invitate să înfieze în rugăciune copiii oropsiți ai acestei lumi chinuite. Amin.

Cateheza următoare, în strânsă legătura cu aceasta, îi va avea în atenție pe soți. O familie sănătoasă, puternică este aceea unde părinții se roagă pentru copiii lor, iar soții unul pentru altul. În fața rugăciunii nu rezistă nimic.

Addenda

Rugăciune părinților pentru copiii lor⁹

Doamne Dumnezeule, fiii pe care îi am sunt un dar al bunătății Tale. Tu ai făcut a se naște din mine un simțământ, care-i face scumpi inimii mele: simțământul dragostei părintești. Și fiindcă copiii pe care îi am, de la Tine îi am, Ție îi închin pe ei! Binevoiește a le fi Părinte; eu sunt un om muritor și fără de ajutorul Tău, nu pot face nimic. Tu, Cel ce dai hrană păsărilor cerului, Cel ce păzești floarea ce răsare în mijlocul stâncilor, Părinte a toată lumea, binevoiește a-i binecuvânta și îngriji și pe copiii mei, pe care mi i-ai dăruit, ca să poată fi fericiți în viața aceasta și în cea viitoare. Ajută-mi a cultiva în ei bunătatea și a-i face folositori, printr-o bună creștere. Dă-le, Doamne, înțelepciune, ca să cunoască și să voiască binele. Dă-le lor comorile cele cerești ale virtuții, că acestea sunt bogății nepieritoare. Nu cer pentru ei, Dumnezeul meu, bogății pământești, care sunt supuse piericiunii, ci Te rog: dă-le lor un trup sănătos și iubitor de osteneală, ca să poată câștiga lupta împotriva relelor vieții. Păzește inima lor de orice alunecare păcătoasă și apără nevinovăția lor. Fă, Preabunule Stăpâne, ca să devină fii credincioși ai Sfintei noastre Biserici și cetățeni buni și folositori ai Patriei noastre și să poată binecuvânta numele Tău, în veci. Amin.

⁹ *Carte de rugăciuni*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2012, pp. 104-105.

4. Rugăciunea soților, o posibilă soluție la criza familiei?

Introducere în subiect

Pomeneam în cateheza precedentă despre cât de important este să ne rugăm pentru copiii noștri iar ei, la rândul lor, pentru noi. În același timp tangențial pomeneam despre criza familiei fără a dezvolta foarte mult subiectul. Accentul pe relația părinți – copii a avut și rolul de a ne apropia de importanța legăturii dintre soți, să înțelegem mai bine ce spunem prin „criza familiei”, respectiv să identificăm modul în care familia este cuprinsă de Biserică. Întrebarea care va conduce întregul demers catehetic va fi: „putem vedea în rugăciunea soților o posibilă soluție la numărul crescut de divorțuri din contemporaneitate?”

Expunere și argumentare

În societatea românească s-au produs după 1989 o serie de mutații. Transferul gospodăriei rurale spre înghesuiala orașului a făcut, încă din anii comunismului, să se schimbe și percepția soților față de familie și a unuia față de altul. Ca o continuare, dar mai accelerată, după Revoluție s-a înregistrat o creștere a numărului de divorțuri. În 2020 România înregistra 1 divorț la 4 căsătorii. Ceea ce este mult. Cauzele sunt multiple și nu le discutăm, dar e important să vedem ce ne spune Sf. Scriptură despre singurul motiv care ar îngădui despărțirea. Mântuitorul amintește contemporanilor săi că divorțul se face exclusiv din cauza desfrânării, a curviei: „S-a zis iarăși: „cine va lăsa pe femeia sa, să-i dea carte de despărțire.” Eu însă vă spun vouă: Că oricine va lăsa pe femeia sa, în afară de pricină de desfrânare, o face să săvârșească adulter, și cine va lua pe cea lăsată săvârșește adulter.” (Matei 5, 31-32) Desigur, nici violența unuia față de celălalt nu este îngăduită. Infidelitatea din cuplu este o ieșire voită din cercul iubirii conjugale pecetluit de Dumnezeu prin Taina Sfintei Liturghii, prin urmare legătura dragostei se destramă.

Cum se pot evita aceste situații? Cum se poate să nu se ajungă la divorț? Obişnuim să punem în centrul atenției familiei fie copiii, fie soția, fie soțul și, uneori, în mod egoist, pe noi înșine. Această ordine ciuntită, nefirească, duce pe termen mediu și lung la fragmentarea iubirii și încrederii, la îmbolnăvirea și moartea ei. Importanța fiecărui membru al familiei e incontestabilă, dar familia trebuie să-l aibă în mijlocul ei pe Dumnezeu. Totul trebuie să pornească de la relația noastră cu Dumnezeu, El trebuie să fie pe primul loc. Nu vom întâlni, oricât de mult am căuta, o familie care să-l iubească pe Dumnezeu și între ea să nu fie dragoste; care să se roage cu adevărat, nu formal, lui Dumnezeu, și să nu fie comunicare; care să aibă frică de Dumnezeu și să nu fie respect și fidelitate între soți.

Sunt familii care au pornit la drum doar cu unul dintre membri credincios. E important să nu se piardă și el, ci să sporească rugăciunea. Sfântul Pavel susține: „Căci

bărbatul necredincios se sfințește prin femeia credincioasă și femeia necredincioasă se sfințește prin bărbatul credincios. Altminteri, copiii voștri ar fi necurați, dar acum ei sunt sfinți”. (I Corinteni 7, 14)

Raportul dintre bărbat și femeie este reglat foarte precis de Sfânta Scriptură. Chiar dacă, pe alocuri, cultural și contextual lucrurile s-au mai schimbat, principial relația dintre cei doi se concentrează în două texte din Noul Testament:

„Asemenea și voi, femeilor, supuneți-vă bărbaților voștri, așa încât, chiar dacă sunt unii care nu se pleacă cuvântului, să fie câștigați, fără propovăduire, prin purtarea femeilor lor, văzând de aproape viața voastră curată și plină de sfială. Podoaba voastră să nu fie cea din afară: împletirea părului, podoabele de aur și îmbrăcarea hainelor scumpe, ci să fie omul cel tainic al inimii, întru nestrăduțioasa podoabă a duhului blând și liniștit, care este de mare preț înaintea lui Dumnezeu”. (I Petru 3, 1-4)

„Femeile să se supună bărbaților lor ca Domnului, pentru că bărbatul este cap femeii, precum și Hristos este cap Bisericii, trupul Său, al cărui mântuitor și este. Ci precum Biserica se supune lui Hristos, așa și femeile bărbaților lor, întru totul. Bărbaților, iubiți pe femeile voastre, după cum și Hristos a iubit Biserica, și S-a dat pe Sine pentru ea, Ca s-o sfințească, curățind-o cu baia apei prin cuvânt, Și ca s-o înfățișeze Sineși, Biserică slăvită, neavând pată sau zbârcitură, ori altceva de acest fel, ci ca să fie sfântă și fără de prihană”. (Efeseni 5, 22-27).

Dumnezeu a distribuit foarte corect raportul de forțe dintre bărbat și femeie. Puterea femeii stă tocmai în ceea ce o parte din ideologiile prezente consideră a fi slăbiciune: delicatețea ei, feminitatea ei, nașterea copiilor, fidelitatea față de familie, dar, mai ales, credința în Dumnezeu. Sfântul Petru susține că un bărbat se poate schimba în bine văzând la soția lui „viața curată și plină de sfială”. Atât femeia, cât și bărbatul să pună accent pe creșterea omului interior, a omului duhovnicesc. Obsesia pentru chip, efeminarea bărbaților, masculinizarea femeilor sau, mai rău, sexualizarea lor, le scade din strălucirea dată de Dumnezeu. Din coroane ale creației se transformă în animale raționale, bazate pe instinct.

Sfântul Apostol Pavel, prin adâncimea cunoscută a cuvintelor, transmite soților următoarele: „femeile să se supună bărbaților lor ca Domnului...”, iar bărbaților: „iubiți pe femeile voastre, după cum și Hristos a iubit Biserica, și S-a dat pe Sine pentru ea, ca s-o sfințească”. Nu este nicio discriminare, nicio nedreptate în aceste cuvinte. Bărbatul, chiar într-o societate dominată de bărbați, unde femeile nu aveau drepturile sociale și politice de astăzi, nu este avantajat față de femeie. El trebuie să aibă grijă de ea cum Hristos are grijă de Biserica Sa. Bărbatul trebuie să-și iubească soția ca „pe trupul său”.

Aceste îndemnuri nu pot fi aplicate în viața noastră fără rugăciune.

Deschideri și aplicare la context

Sfântul Teofan Zăvorâtul spune că: „Lucrarea rugăciunii este pe primul loc în viața creștină. Rugăciunea e respirația duhului. Dacă există rugăciune, duhul trăiește; dacă nu,

duhul nu are viață.”¹⁰ Am spune noi în continuare, dacă există rugăciune, familia rezistă, există, prosperă, dacă nu, moare.

Rugăciunea pusă la dispoziție de Biserică îi invită pe soți să aibă grijă unul de altul prin Dumnezeu. Hristos este capul familiei, „acoperișul” familiei, „stâlpul” familiei. Rugându-ne unii pentru alții respectăm legea rugăciunii dată de Însuși Domnul. Prin rugăciune se întăresc legăturile iubirii, dragostea pasională evoluează spre o dragoste curată, înălțătoare. Rugăciunea este garanția împlinirii poruncii lui Dumnezeu și a dobândirii milostivirii Sale: „că așa vom împlini legea Ta și ne vom arăta vrednici de mila Ta”.

Ieșirea din egoism

Făcând această rugăciune, soții se educă să iasă din starea de egoism, stare care provoacă multă durere și care e cauza nenumăratelor neînțelegeri. Aceasta e dovedită de cererile făcute pentru soț/soție: „caută cu îndurare și păzește de vrăjmașii văzuți și nevăzuți pe soțul meu/soția mea, pe care mi l-ai dăruit (mi-ai dăruit-o) **a petrece împreună cu mine, până la moarte**”. La fel ca în cazul copiilor și soții sunt un dar de la Dumnezeu. Bărbatul este dăruit de Dumnezeu femeii și femeia este dăruită de Dumnezeu bărbatului său.

Această rugăciune ne face proactivi, adică nu ne lasă să stăm într-o stare de pasivitate unul față de celălalt, ci ne ajută să facem continuu pași spre evitarea acelor situații care duc la divorț, la rupturi iremediabile. Ne rugăm să fim alături unul de altul până la moarte, deci pentru **trăinicia familiei**. De asemenea, Îl rugăm pe Dumnezeu să ne ferească soțul/soția de căderea în păcatele care sting focul iubirii. Nu se poate să eviți păcatul dacă nu ești înțelept, nu poți să iubești cu adevărat dacă nu-L ai pe Dumnezeu în mijlocul vieții tale: „**Dăruiește-i** sănătate și deplină înțelepciune, ca să-și poată îndeplini datoriile sale, după voia și poruncile Tale. Ajută-ne să ne putem iubi și cinsti unul pe altul toată viața noastră”.

Soțul care citește această rugăciune devine lucid, știe că partenerul de viață, pentru a nu cădea în ispită, are nevoie de ajutorul lui Dumnezeu. Recunoaște că sunt ispiti pe care nu suntem în stare să le purtăm singuri, că fiecare are vulnerabilități, puncte slabe unde diavolul poate lovi. Nu e suficient să condamnăm, să blamăm, să ne înfuriem că soția sau soțul au greșit, dacă noi nu am avut grijă să întărim scutul lor prin rugăciune: „Ajută-ne să ne putem iubi și cinsti unul pe altul toată viața noastră. Ferește-l (o) de ispitele pe care nu ar fi în stare să le poarte”.

Mai mult decât atât, rugăciunea ne pune înaintea realitatea eshatologică: „ca să lucrăm împreună faptele cele bune și să rânduim viața noastră potrivit sfintelor Tale învățături și porunci, spre binele și fericirea de acum și cea de veci a lui (ei) și a mea și a tuturor celor de aproape și ai noștri”. Îl rugăm pe Dumnezeu să ne dea puterea necesară

¹⁰ SFÂNTUL TEOFAN ZĂVORĂȚUL, *Învățăături despre rugăciune*, trad. ADRIAN TĂNĂSESCU-VLAS, Sophia/Siluana, București, 2020, p. 5.

de a rămâne pe calea virtuților, a faptelor bune pentru a ne mântui împreună. Mântuirea este singura care merită tot efortul nostru, iar această rugăciune tocmai pentru aceasta ne pregătește.

Înainte de încheiere subliniem următoarele: divorțul este o realitate dură, crudă a zilelor noastre, dar poate fi redus și chiar eliminat printr-o abordare curată, realistă a tainicei legături dintre bărbat și femeie ce se păstrează indestructibilă atâta timp cât rugăciunea o alimentează.

Și pentru că în viața personală și de familie trecem prin sentimente de dușmănie, de vrăjmășie față de o persoană sau alta, în cateheza următoare ne vom concentra întreaga atenție asupra rugăciunii Sfântului Nicolae Velimirovici pentru vrăjmași.

Addenda

Rugăciunea soților

Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeu nostru, Cel ce ne-ai învățat ca întotdeauna să ne rugăm unul pentru altul, că așa vom împlini legea Ta și ne vom arăta vrednici de mila Ta, caută cu îndurare și păzește de vrăjmașii văzuți și nevăzuți pe soțul meu/soția mea, pe care mi l-ai dăruit (mi-ai dăruit-o) **a petrece împreună cu mine, până la moarte. Dăruiește-i sănătate și deplină înțelepciune**, ca să-și poată îndeplini datoriile sale, după voia și poruncile Tale. Ajută-ne să ne putem iubi și cinsti unul pe altul toată viața noastră. Ferește-l (o) de ispitele pe care nu ar fi în stare să le poarte. Întărește-l (o) în dreapta credință și în dragostea desăvârșită, ca să lucrăm împreună faptele cele bune și să rânduim viața noastră potrivit sfintelor Tale învățături și porunci, spre binele și fericirea de acum și cea de veci a lui (ei) și a mea și a tuturor celor de aproape și ai noștri. Că a ta este stăpânirea și puterea, în veci. Amin!"¹¹

¹¹ Carte de rugăciuni..., pp. 100-102.

5. Rugăciunea pentru vrăjmași

Introducere în subiect

Rugăciunea este imperativul unei vieți optimiste. Să-ți pui nădejdea în Cea mai puternică Ființă, în Dumnezeu, e garanția bucuriei și păcii fiecărei zile. Dacă pentru copii este ușor să te rogi, o faci cu inimă plină de dragoste, dacă pentru soț sau soție, de asemenea, este la îndemână să te rogi, pentru legătura dragostei, nașterea de copii, buna viețuire sunt motive suficient de bune, pentru vrăjmași, pentru cei care ne urăsc sau pe care-i urâm devine complicat și de neînțeles. Una dintre cele mai cunoscute și apreciate rugăciuni pentru vrăjmași aparține Sfântului sârb Nicolae Velimirovici. Întreaga expunere a acestei cateheze se va raporta la rugăciunea sfântului pomenit, care, în viața lui, a cunoscut mizeria

Expunere și argumentare

Vrăjmașul este, dacă ne raportăm la definițiile dicționarilor o persoană care se dovedește a fi rea, dușmănoasă, rău intenționată, cu sau fără motiv, față de o altă persoană. În plan duhovnicesc, omul are o provocare suplimentară, pe născătorul dușmăniei, pe diavolul. Textele patristice ne spun despre el că este tatăl discordiei, al divizării, al împrăstierii, al neîncrederii și al neiubirii. El se folosește de semenii noștri, de noi înșine pentru a-și împlini dezideratul, distrugerea omului.

Chiar dacă dușmanul este persoana prin care forțele întunericului lucrează, Noul Testament, Legea lui Hristos, ne avertizează că iubirea aproapelui se filtrează prin iubirea vrăjmașului. Cum să ne raportăm la cei ce ne-au făcut sau vor să ne facă rău? „Iar Eu zic vouă: Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc”. (Matei 5, 44) Mesajul lui Hristos e împotriva logicii imediate. Cum să fii îndemnat să iubești o persoană care nutrește sentimente ce te pun în pericol? Ba mai mult, spune: „Binecuvântați pe cei ce vă blestemă, rugați-vă pentru cei ce vă fac necazuri”. (Luca 6, 28) Cineva care citește pentru prima dată textele acestea ar spune că cei ce cred în Dumnezeul creștin sunt naivi.

Textele pomenite și altele asemenea arată înălțimea la care este chemat omul în Creștinism. A iubi pe vrăjmașul tău este similar cu a reuși să construiești în timp ce alții dărmămă. Imaginea războiului din apropiere ne poate ajuta la întregirea imaginii. Cel care urăște vine și distruge, cel care iubește, repară și reclădește spre disperarea și epuizarea celuilalt.

Hristos, Domnul, nu se mulțumește să vorbească la nivel ideal despre relația dintre oameni, ci spune concret: „Deci, dacă vrăjmașul tău este flămând, dă-i de mâncare; dacă îi este sete, dă-i să bea, căci, făcând acestea, vei grămădi carbuni pe capul lui”.

(Romani 12, 20) Aceste gesturi sunt contrare așteptărilor. Faptul că te concentrezi să oferi iubire, îl face pe cel în cauză, pe cel ce urăște să-și epuizeze instrumentarul urii. Combustia urii e întreținută de stările de vrăjmașie pe care le întoarcem atunci când dăm palma înapoi, nu atunci când întoarcem obrazul.

Deschideri și aplicare la context

Depășind logica și îmbrățișând credința, adică ținându-l de mână pe Dumnezeu în călătoria ce se numește: „viața mea”, vom înțelege că adevărata liniște, suprema victorie stă în cuvintele: „Ci iubiți pe **vrăjmașii** voștri și faceți bine și dați cu împrumut, fără să nădăjduiți nimic în schimb, și răsplata voastră va fi multă **și veți fi fiii Celui Preaînalt**, că El este bun cu cei nemulțumitori și răi”. (Luca 6, 35) Să fii copilul lui Dumnezeu nu e orice. Dacă am fi copiii unuia dintre cei mai puternici președinți ai statelor lumii, cum ne-am simți? Dacă am fi între cele mai importante persoane ale economiei mondiale, cum ne-am afla? Nu s-ar cădea, cu atât mai mult, ca asumând-ne calea filiației dumnezeiești să fim activi și recunoscători, să alungăm teama și neîncrederea și să ne bucurăm de viață?

Se apropia sărbătoarea Învierii Domnului și am dori să o întâmpinăm cu inima deschisă. Vom reuși? Sfântul Grigorie Palama oferă un îndemn prețios: „Dar noi, fraților, în vremea postului și a rugăciunii, dacă avem ceva împotriva cuiva, fie că avem cu adevărat, fie că ni se pare că avem, să iertăm din suflet, rogu-vă, și să devenim întregi [fii] ai dragostei, gândind mai bine unii despre alții, pentru a da avânt dragostei și faptelor bune, grăind unii în apărarea altora, gândindu-ne în noi înșine și cugetând la cele bune, înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, ca să postim postul cel vrednic de laudă și fără prihană, ca să fie bine primite cererile noastre către Dumnezeu din vremea postului”¹².

Motivele pentru care e important să iertăm sunt multiple, le indică fără ezitare textul citat și se concentrează în: „să rămânem fii ai iubirii”. Dumnezeu e sursa iubirii, nimeni altul. Oricine e în afara iubirii, e în afara lui Dumnezeu.

În aceste zile în care războiul văzut e la graniță, nu trebuie să uităm că omul duce continuu un război nevăzut. Tranșelele, minele, gloanțele, toată aparatul de război pe care omul a inventat-o nu ajută la ducerea luptei cu dușmanul istoric al omului, cu diavolul. Clădirea omului interior e cel mai important proiect de viață. În acest sens, a medita asupra rugăciunii pentru vrăjmași nu e o chestiune de ilogică omenească, de copilărie, de discurs teologic, ci o luptă împotriva întunericului. Sfântul Nicolae Velimirovici, sfânt sârb, sfânt care a cunoscut ororile Războaielor mondiale, dar și ura oamenilor fără Dumnezeu a scris și a rostit o rugăciune ce ne poate aduce liniște în viețile noastre neliniștite.

Să iubești pe vrăjmașul tău, să te rogi pentru el, nu înseamnă să ai încredere în el

¹² *Ibidem*, p. 98 (Omilia VII:4).

„Doamne, binecuvântează pe vrăjmașii mei!” sunt cuvintele ce deschid rugăciunea. Cineva care se bazează pe logica armelor, pe logica talionului, „ochi pentru ochi și dinte pentru dinte” nu poate să înțeleagă puterea acestei cereri. Prin ea nu cerem lui Dumnezeu decât să-și facă milă de frații noștri, captivi stărilor de răutate și ură pe care nu le pot controla. A blestema înseamnă a-ți atrage răul spre tine, a te comporta exact ca cel pe care-l numești vrăjmaș. Nu e greu de înțeles că în momentele dificile (create adesea de cei care nu pot să ne iubească) ne-am apropiat mai mult de Dumnezeu. O auzim în spovedanii frecvent, „când am probleme mă rog mai mult”. Oare de ce? „Vrăjmașii m-au împins și mai mult spre Tine, în brațele Tale, mai mult decât prietenii” – spune rugăciunea.

Prietenii creează zone de confort periculoase pentru suflet

Pentru că între oameni nu întotdeauna prietenii se bazează pe poruncile lui Dumnezeu, nu sunt cauzate de raportări congruente la Hristos, ci, mai degrabă la pasiuni pentru cele pământești, nu-i duc pe oameni la „avere duhovnicească”. De aceea, Sfântul Nicolae spune că vrăjmașii pot avea un rol deosebit pentru apropierea noastră de Dumnezeu: „Vrăjmașii m-au împins și mai mult spre Tine, în brațele Tale, mai mult decât prietenii. Aceștia m-au legat de pământ și mi-au răsturnat orice nădejde în pământ. Vrăjmașii m-au făcut străin față de împărățiile pământești și un locuitor netrebuincios față de pământ”. E adevărat, nu toți oamenii apelează la Dumnezeu atunci când sunt dușmăniți. De multe ori, în periplul nostru terestru, când cineva ne supără, căutăm să facem dreptate singuri. De aici începe un adevărat război al gândurilor și al faptelor. Rezultatul stă între vendetă și ură necontrolată pentru ani de zile, chiar pentru vecie. Au fost neamuri care s-au stins, din cauza dorinței oarbe de a se răzbuna. Nu aceasta e calea!

Vrăjmașii, călăuzitori spre ajutorul lui Dumnezeu

Paradoxal sau nu, un om care se simte încolțit de dușmani, se poate alipi cu nădejde de Dumnezeu, de Casa Lui: „Precum o fiară prigonită află un adăpost mai sigur decât una neprigonită, așa și eu, prigonit fiind, în fața vrăjmașilor am aflat un adăpost mai sigur, ascunzându-mă sub cortul Tău, unde nici vrăjmașii, nici prietenii, nu pot pierde sufletul meu. Doamne, binecuvântează-i pe vrăjmașii mei!”

Binecuvântarea vrăjmașilor ne face asemenea lui Dumnezeu

Sfântul sârb, care a cunoscut ororile războiului, ura ateilor și a prigonitorilor lui Dumnezeu, îi binecuvântează pe vrăjmași. Smerenia sfântului ne învață și pe noi adevărata smerenie, pentru că vedem partea plină a paharului, partea bună a interacțiunii cu cei ce sunt incapabili să iubească: „Ei au mărturisit în locul meu păcatele în fața lumii. Ei m-au biciuit, când eu m-am cruțat de la biciuire. Ei m-au chinuit, atunci când eu am fugit de chinuri. Ei m-au hulit, atunci când eu m-am măgulit pe mine însumi. Ei m-au scuipat, atunci când eu m-am mândrit cu mine însumi (...)”. Cu alte cuvinte întregul periplu prin viață, din cauza vrăjmașilor, dacă iertăm și ne rugăm pentru ei ne face să ne asemănăm lui Hristos pe Cruce, Care s-a rugat pentru iertarea celor ce l-au pironit. Perspectiva pe care ne-o pune înainte rugăciunea este de mare valoare duhovnicească:

„Într-adevăr, vrăjmașii m-au dezlegat de lume și mi-au prelungit mâinile până la veșmântul Tău.”

Vrăjmașul poate fi străjer ca noi să nu ne mai întoarcem de la Dumnezeu

Sunt puțini oameni care pot spune cu sinceritate că nu au vrăjmași sau nu sunt vrășmași pentru semenii lor. Dacă se întreabă cineva de ce Dumnezeu îngăduie luptele, ispitele, prigonitorii, pe cei ce fac rău semenilor, un posibil răspuns îl avem tot în textul rugăciunii: „Binecuvântează-i și-i înmulțește; asmute-i și mai mult împotriva mea, ca fuga mea spre Tine să fie fără întoarcere; ca să se rupă nădejdea mea în oameni ca mreaja de păianjen, ca smerenia să împărătească deplin în inima mea; ca inima mea să devină mormântul celor rele. Ca toată comoara mea să o adun în ceruri; ah, să mă eliberez odată de autoamăgire, care m-a și încâlcit într-o mreajă grozavă a vieții înșelătoare”. Câtă putere sufletească ajunge să aibă creștinul rugător ca să poată cere așa ceva de la Domnul. Rezultatul este, într-adevăr, minunea veșniciei în comuniune cu Dumnezeu.

Singurul vrăjmaș al omului este el însuși

Cuvintele Sfântului Nicolae Velimirovici, deși par dure, sunt realiste. Primul dușman al omului este el însuși. Nu e cazul să oferim prea multe exemple, dar ar fi bine să ne gândim la modul cum ne gestionăm propria viață. Înainte de a veni cineva să ne facă rău, o facem noi înșine, mâncăm prea mult, vorbim prea urât, bem peste măsură, muncim fără stavilă, ne enervăm, ne conducem după instinct, de unde vin boli, lipsuri, nenorociri. Vrăjmașii m-au învățat să știu, ceea ce puțin știu în lume: că omul nu are pe pământ vrăjmași, afară de sine însuși. Doar acela urăște pe vrăjmași, care nu știe că vrăjmașii nu sunt vrăjmași, ci prieteni severi. De aceea, Doamne, binecuvântează pe prieteni și pe vrăjmașii mei.

Nu blestemăm pe nimeni, nici măcar pe vrăjmași

E important, în încheiere, să învățăm că Dumnezeu ne-a îndemnat să iubim și să iertăm. Nu ne-a spus, nu a întărit niciodată, atitudinile furioase, cuvintele absolutiste, amenințătoare, distructive. Rugăciunea ne îndeamnă: „Sluga blesteamă pe vrăjmaș, căci nu știe. Iar fiul îl binecuvântează, căci știe. Pentru că fiul știe că vrăjmașii nu pot să se atingă de viața lui. De aceea el pășește liber între ei și se roagă lui Dumnezeu pentru aceștia. Doamne, binecuvântează pe vrăjmașii mei! Și eu îi binecuvântează și nu-i blestem! Amin!” Binecuvântând și neblestemând îi lăsăm cu totul în seama lui Dumnezeu; și pe ei, și pe noi.

Într-o lume în care suntem încercați de dușmanii văzuți și nevăzuți, această rugăciune sporește încrederea în Dumnezeu. Istoria ne învață că pe parcursul istoriei, fie că e vorba de cataclisme, fie că e vorba de molime și războaie, Dumnezeu a cruțat pe cei ce au crezut în El. Apoi, dincolo de toate, nu e înțelept să ne ținem cu ambele mâini de pământ, ci să ne învățăm mâinile să se transforme în aripi ce ne poartă spre dragostea deplină și nemăsurată a lui Dumnezeu.

În cateheza următoare, îl vom avea în atenție pe duhovnic. Rolul părintelui duhovnicesc este unul vital pentru devenirea întru Hristos, pentru „bărbatul desăvârșit”, de aceea îi vom rezerva un spațiu generos.

Addenda

Rugăciunea pentru vrăjmași, a Sfântului Nicolae Velimirovici

„Doamne, binecuvântează pe vrăjmașii mei! Și eu îi binecuvântează și nu-i blestem! Vrăjmașii m-au împins și mai mult spre Tine, în brațele Tale, mai mult decât prietenii. Aceștia m-au legat de pământ și mi-au răsturnat orice nădejde în pământ. Vrăjmașii m-au făcut străin față de împărățiile pământești și un locuitor netrebuincios față de pământ. Precum o fiară prigonită află un adăpost mai sigur decât una neprigonită, așa și eu, prigonit fiind, în fața vrăjmașilor am aflat un adăpost mai sigur, ascunzându-mă sub cortul Tău, unde nici vrăjmașii, nici prietenii, nu pot pierde sufletul meu. Doamne, binecuvântează-i pe vrăjmașii mei! Și eu îi binecuvântează și nu-i blestem. Ei au mărturisit în locul meu păcatele în fața lumii. Ei m-au biciuit, când eu m-am cruțat de la biciuire. Ei m-au chinuit, atunci când eu am fugit de chinuri. Ei m-au hulit, atunci când eu m-am măgulit pe mine însumi. Ei m-au scuipat, atunci când eu m-am mândrit cu mine însumi. Doamne, binecuvântează-i...

Când, eu m-am făcut înțelept ei m-au numit nebun. Când m-am făcut puternic, ei au râs de mine ca de un pitic. Când am vrut să conduc oameni, ei m-au împins înapoi. Când m-am grăbit să mă îmbogățesc, ei m-au smucit înapoi cu mână de fier. Când m-am gândit să dorm liniștit, ei m-au trezit din somn. Când mi-am zidit casă pentru viață lungă și liniștită, ei au răsturnat-o și m-au izgonit afară. Într-adevăr, vrăjmașii m-au dezlegat de lume și mi-au prelungit mâinile până la veșmântul Tău.

Doamne, binecuvântează-i...

Binecuvântează-i și-i înmulțește; asmute-i și mai mult împotriva mea, ca fuga mea spre Tine să fie fără întoarcere; ca să se rupă nădejdea mea în oameni ca mreaja de păianjen, ca smerenia să împărățească deplin în inima mea; ca inima mea să devină mormântul celor rele. Ca toată comoara mea să o adun în ceruri; ah, să mă eliberez odată de autoamăgire, care m-a și încâlcit într-o mreajă grozavă a vieții înșelătoare.

Vrăjmașii m-au învățat să știu, ceea ce puțin știu în lume: că omul nu are pe pământ vrăjmași, afară de sine însuși. Doar acela urăște pe vrăjmași, care nu știe că vrăjmașii nu sunt vrăjmași, ci prieteni severi. De aceea, Doamne, binecuvântează pe prietenii și pe vrăjmașii mei. Sluga blesteamă pe vrăjmaș, căci nu știe. Iar fiul îl binecuvântează, căci știe. Pentru că fiul știe că vrăjmașii nu pot să se atingă de viața lui. De aceea el pășeste liber între ei și se roagă lui Dumnezeu pentru aceștia. Doamne, binecuvântează pe vrăjmașii mei! Și eu îi binecuvântează și nu-i blestem! Amin!”¹³

¹³ Cartea de rugăciuni..., pp. 113-115.

6. Rugăciunea pentru duhovnic

Introducere în subiect

Să ne rugăm pentru cei ce ne fac sau ne doresc răul, nu e deloc simplu. E nevoie de efort, ca atunci când ne propunem să atingem o culme înaltă: o privim, o dorim, dar știm că trebuie să parcurgem căi nebătătorite, râpe adânci, să înfruntăm animale sălbatice, să rezistăm, să ne uităm optimist spre înălțimi. Cu toate acestea, când ajungem acolo, sus, bucuria ne face să uităm tot efortul. Așa se întâmplă și cu rugăciunea, cu efortul duhovnicesc. Dar, pentru a fi eficienți, pentru a nu risipi energie și timp căutarea unui ghid, a unui călăuzitor, a unui părinte iubitor, e absolut necesară.

Datorită acestui imperativ, gândul nostru catehetic va insista asupra legăturii dintre penitent și duhovnic, prin rugăciunea special dedicată celui din urmă.

Expunere și argumentare

Părintele duhovnicesc, cel cărui îi punem în palmă intimitatea noastră, trebuie să fie omul lui Dumnezeu. În caz contrar e doar un prestator de servicii, un meseriaș duhovnicesc, un fals medic. Nu un profesionist!

Legătura dintre fiii duhovnicești și părintele lor spiritual este lămurită de însuși Sfântul Pavel care spunea: „Rugați-vă pentru mine, ca să mi se dea cuvânt, când voi deschide gura mea, să fac cunoscută cu îndrăzneală taina Evangheliei.” (Efeseni 6, 19) În timp ce în epistola către Evrei, îndemna: „Rugați-vă pentru noi; căci suntem încredințați că avem un cuget bun, dorind ca întru toate cu cinste să trăim.” (Evrei 13, 18) Rugăciunea pentru duhovnic este un imperativ, nu o opțiune.

Dumnezeu lucrează prin vasele sale, dar ele trebuie să fie curate și pregătite pentru lucrarea harului. Pregătirea pentru întâlnirea dintre preot și penitent se face prin rugăciune și post. Cu cât ne dorim să fie mai lucrătoare întâlnirea, cu atât ne pregătim mai mult.

Darul duhovniciei nu îl au toți preoții. Este o slujbă specială pe care episcopul o face și prin care îi dăruiește preotului acest mare dar. Duhovnicia este apanajul episcopilor, noi preoții suntem duhovnici prin delegare. Mitropolitul Clujului, Andrei Andreicuț, definește astfel duhovnicul: „Duhovnicul este omul care, datorită mortificării patimilor și nepătimirii pe care o dobândește, devine cunoscător al lucrurilor dumnezeiești și are față de lucrurile omenești o dreaptă judecată, datorită căreia, fără niciun pericol pentru el, știe să-i călăuzească pe alții pe calea lui Dumnezeu”¹⁴.

Din aceste cuvinte rezultă că starea de părinte duhovnicesc este superioară stării de preot care spovedește. Cu alte cuvinte, orice părinte duhovnicesc poate spovedi, dar nu orice preot care spovedește este și părinte duhovnicesc. Dar, orice preot poate ajunge la statura duhovnicului despre care Părintele Mitropolit pomenește.

¹⁴ +ANDREI ANDREICUȚ, *Spovedanie și comuniune*, Reîntregirea, Alba-Iulia, 2008.

Deschideri și aplicare la context

În zilele noastre, instituția duhovniciei a căpătat o importanță deosebită. Pe lângă renașterea vieții monahale, nivelul ridicat al studiilor de teologie a ajutat la o mai bună înțelegere a importanței duhovnicului în viața credincioșilor. De asemenea, revirimentul euharistic a fost un alt factor care a întărit instituția duhovnicului. Sfântul Sofronie Saharov spunea: „Duhovnicului i se cade a simți ritmul lumii lăuntrice a tuturor și a fiecăruia dintre cei care vin către el. Drept aceea rugăciunea lui este ca Duhul lui Dumnezeu să-l povățuiască și să-i dea cuvânt de folos pentru fiecare.”¹⁵

Cum putem simți ritmul vieții lăuntrice a fiilor duhovnicești dacă nu ne rugăm ca Duhul lui Dumnezeu să sălășluiască peste noi, rugăciune pe care o întărește și cel de sub epitrahil? Părintele duhovnicesc investește în fiii săi pentru viața veșnică, de aceea el caută să personalizeze „leacurile” pentru fiecare penitent în parte. „Mântuirea sufletului cere finețe. Nu trebuie să se facă greșeli în rețete. Vedeți, fiecare organism are nevoie de vitamina care-i lipsește, iar fiecare boală de medicamentul potrivit”¹⁶, spunea Sfântul Paisie Aghioritul.

E atât de înaltă această chemare încât cel care nu e dispus să meargă la braț cu ucenicul său, să-l însoțească pe parcursul periplului duhovnicesc, nu se va bucura de deplinătatea staturii de duhovnic: „Un duhovnic care nu este hotărât să meargă chiar în iad pentru dragostea fiilor lui duhovnicești, nu este duhovnic”¹⁷.

Prin urmare, cu atât mai importantă este rugăciunea noastră pentru duhovnicii noștri.

Rugăciunea se deschide printr-o cerere directă pentru duhovnicul „ales de Tine să poarte povara păcatelor mele în fața Ta”. Chipul duhovnicului este după Chipul lui Hristos. Domnul ne-a învățat să ne purtăm sarcinile unii altora, să purtăm pe umerii noștri sarcina grea a durerilor celor ce-și pleacă genunchii în fața noastră. Dar, pentru a putea duce durerile semenilor, în primul rând vasul nostru trebuie să fie curat. De aceea, rugăciunea continuă cu aceste cuvinte: „Iartă-i toate greșelile lui pentru dragostea și jertfa stăruitoare, ca să pun început bun de pocăință eu, oaia rătăcită. Cercetează-l degrabă și vezi nevoile lui. Vindecă-l de toată boala și întinăciunea trupească și sufletească și de slăbiciunea firii celei căzute”.

Pentru că preotul duhovnic este om, înainte de toate, el are vulnerabilități, este expus la felurite ispite, de aceea are mare nevoie de ajutor: „Izbăvește-l de toți vrăjmașii văzuți și nevăzuți, de tot răul și ispitele ce i-au venit pentru păcatele mele”. Bunul sfat rezultă din multa înțelepciune, iar duhovnicul este prin definiție un sfătuitor: Sporește-i înțelepciunea, îndelunga-răbdare, liniștea, pacea și mulțumirea sufletească. Înmulțește-i

¹⁵ ARHIMANDRITUL SOFRONIE, *Despre rugăciune*, trad. PĂRINTE RAFAEL NOICA, Reîntregirea, Alba-Iulia, 2019, p. 91.

¹⁶ CUVIOSUL PAISIE AGHIORITUL, *Nevoia Duhovnicească*, vol. III, trad. IERSCHIM. ȘTEFAN NUȚESCU, Evanghelismos, București, 2003, p. 302.

¹⁷ CUVIOSUL PAISIE AGHIORITUL, *Nevoia Duhovnicească*, vol. III, p. 314.

puterea, sporește-i blândețea și purtarea de grijă și împlinește toate cele de folos lui. Dă-i minte luminată și pricepere sfântă, care se pogoară de la Tine, Împăratul Luminii.”

Pe lângă bunătatea și căldura sufletească, duhovnicul e chemat să fie un creștin autentic, un cunoscător al autenticității ortodoxe, al adevărului dogmatic pentru a putea fi un bun sfătuitor, prin urmare spunem: „Binesporește în el, Doamne, și dăruiește-l sănătos, îndelungat în zile, drept învățând cuvântul adevărului Tău. Amin!”.

Important: „Când îți aduci aminte de Dumnezeu înmulțește rugăciunea, ca atunci când Îl vei uita pe Domnul să-și aducă aminte de tine”. (Marcu Ascetul, I, 206)

Rugăciunea pentru duhovnic

„Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, care pe desfrânata și pe tâlharul i-ai primit, primește și rugăciunea mea pentru robul tău.....duhovnicul meu ales de Tine să poarte povara păcatelor mele în fața Ta, așa cum Tu porți povara lumii întregi în fața Tatălui Ceresc. Iartă-i toate greșelile lui pentru dragostea și jertfa stăruitoare, ca să pun început bun de pocăință eu, oaia rătăcită. Cercetează-l degrabă și vezi nevoile lui. Vindecă-l de toată boala și întinăciunea trupească și sufletească și de slăbiciunea firii celei căzute. Izbăvește-l de toți vrăjmașii văzuți și nevăzuți, de tot răul și ispitele ce i-au venit pentru păcatele mele. Sporește-i înțelepciunea, îndelunga-răbdare, liniștea, pacea și mulțumirea sufletească. Înmulțește-i puterea, sporește-i blândețea și purtarea de grijă și împlinește toate cele de folos lui. Dă-i minte luminată și pricepere sfântă, care se pogoară de la Tine, Împăratul Luminii. Binesporește în el, Doamne, și dăruiește-l sănătos, îndelungat în zile, drept învățând cuvântul adevărului Tău. Amin!”